

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Adolescens Academicvs Svb Institvtione Salomonis

Musart, Charles

Dvaci, 1633

Pars Secvnda. Exercitationes Academicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-49007](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-49007)

Pensum Matutinum 7.

Non iacet in plumis Sapientia.

SYMBOLI EXPLICATIO.

Non stertit altum nato, & adultro
iam die (vt faciunt Endymiones)
pius, & ad rem attentus hic adoles-
cens: sed matutinus elucubrador (vbi
primùm cristatæ volucres exorien-
tem solem resalutant, autem ei velli-
cant ad horam, vt tardissimè, quin-
tam;) è strato properat ad musæum,
ardentemq; lampadem, primò Deum
deprecaturus, tum fracturus, credo,
pluteos, & demorsurus vngues: ne-
que verò eum diu dormire curæ fi-
nunt, quæ à somno facile (vt gruem
decidens lapillus) excitant.

Rectè: nam vulgi etiam sermone
iactatum, non iacet in plumis sapien-
tia; mane scilicet à suis clientibus sa-
lutari amat. ad octauam, nonamque
horam venientes, neque ad sportu-
lam, neque ad colloquium admittit,
imò ante ipsum solem postico fallit

G 4

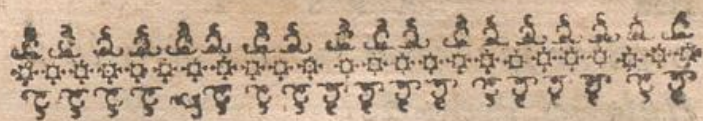
tardè

tardè salutantes: Argus sis, & ad fores vigil, si eius gratiam prehensas.

At caue tu æstimes à lecto rectâ ad musas tibi conuolandum, cùm enim sapientia apud nos minimè habiter, è cælo expectanda, accersenda-que est. Igitur quod sapientiæ discipulus Adolefcens facit, primò Deum multa prece sollicitabis, tum in matutinas curas incumbes, quippe ad-erit sapientia, si partim prece, partim veluti inclamans & fatigans quasi cunctantem exciueris.

IN

INSTITVTIONVM
SALOMONICARVM

PARS SECVNDA.

Exercitationes Academicæ.

CAPVT PRIMVM.

Pensum matutinum.

M O N I T V M.

Multo manè præmissâ ad Deum præ-
catione primam domi studijs
operam impendito.

S A L O M O N.

*Go diligentes me diligo, &
qui mane vigilant ad me,
inuenient me. Prou. 8.*

*Dicit Piger leo est in via,
& Leana in itineribus, sicut ostium
ver-*

vertitur in cardine suo, ita piger in le-
stulo suo. Prou. 26.

Vsquequo piger dormies? quando con-
surges è somno tuo? paululum dormies,
paululum dormitabis, paululum conse-
res manus ut dormias. Prou. 6.

Nunquid non sapientia clamat?
nunc, Filij, audite me: Beatus homo, qui
audit me, & qui vigilat ad fores meas
quotidie, & observat ad postes ostij mei,
qui me inuenerit, inueniet vitam, &
hauriet salutem à Domino. Prou. 8.

Clara est, & quæ nunquam mar-
cescit Sapientia, & facile videtur ab
his, qui diligunt eam, & inuenitur ab
his, qui quæerunt illam, præoccupat, qui
se concupiscunt, ut illis se prior ostendat:
qui de luce vigilauerit ad illam, non la-
borabit: assidentem enim illam foribus
suis inueniet. Sap. 6.

Si sapientiam inuocaueris &c. intel-
liges, quia Dominus dat sapientiam, &
ex ore eius prudentia & scientia. Pro-
uerb. 2.

Ut sciui quoniam aliter non possum
esse

esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum
erat sapientia. scire cuius esset hoc do-
num; adij Dominum, & deprecatus
sum. Sap. 8.

Optavi, & datus est mihi sensus: &
inuocaui, & venit in me spiritus sa-
pientia. Sap. 7.

SALOMONICÆ MENTIS

INTERPRETATIO.

§. I.

*Nimius somnus noxius est, &
dedecens.*

ESt quidem somnus vitæ, sanitatiq̃ue
animalis conseruandæ necessarius,
vt sensibus externis ab operatione fe-
riantibus spirituum dispendia, quos
diurnæ curæ consumpserunt, resarcian-
tur: Verùm hîc, vt in plerisque alijs va-
let illud: *ne quid nimis.*

Si modus exceditur, quod Hippocrates <sup>2. Apho-
rif. 3.</sup>
monet, non parum officitur valetudini:
hebetato enim natiuo calore, & grauato
à noxijs

à noxijs humoribus capite artus enervantur, elanguescunt, ingenij acies obtunditur, iudicij lumen opprimitur, debilitatur vis memoriæ, denique animus socors, & ad res libero homine dignas ineptus efficitur. Itaque somni intemperantia semper dedecet, nulli verò est turpior, ac dedecorosior, quàm ijs, qui se ingenuarum artium studiosos esse profitentur. Certè cum vita (quod Varro dixit) in vigilia consistat, sitque somnus ut est apud Poëtas, imago quædam mortis: si vitam brevissimam homini à naturâ permissam, de cuius soliditate quies, & nox magnam partem decerpunt, immodico somno minorem deterioremque reddas, quàm fieri potest, in tanta præsertim artium discendarum multiplicitate, & prolixitate, ut doctor, aut omnino doctus evadas. Percrebuit quidem acroama istud, *Non iacet in molli veneranda scientia lecto*, estque ex ipsius Sapientiæ Schola depromptum, *Ego*, inquit illa, *diligentes me diligo, & qui manè vigilante ad me, inveniunt me*: Expergiscere igitur, Academice mi Adolescens, etiamnum stertis? Sol adultâ iam luce fenestras ferit, ancillæ, herus, socij vociferando raucefcunt, tu agere palpebram remoues hærentem humore genæ, plumbeamque leuas vix dum caput: at ecce

ecce dudum occlamitant matres, surgite
 nunc pueri vendit ientacula Pistor Crist itaq;
 sonant undiq; lucis aues. Frustrà: refugit
 piger, Leo est, inquit, in via, & leana in
 intrinsecibus, sicut ostium veritur in cardine suo,
 ita piger in lectulo suo: ergo nihil ista te
 commouent, vix dum languidos artus
 debili conatu tantisper concutis, donec
 tandem inter hiscendum, lentis, somno-
 lentisque susurrationibus istud occan-
 tando murmurilles. Quid interpellatis?
 etiamnum nox obscura caua mundum cir-
 cumuolat umbrâ: adeo, vt Vespertilio, lu-
 cem habes exosam. Turpis, ait Seneca, qui Ep. 112
 alto sole semisomnis iacet. cuius, vigilia, me-
 dio die incipit, & adhuc multum hinc anteli-
 canum est, sunt qui officia lucis, noctisq; per-
 uertunt, nec ante diducunt oculos hesternâ
 graues crapulâ quàm appetere nox coepit: no-
 tari, & tangi. te sentis? luditur alea pernox,
 lege quod subiicit Satyricus: Et tandem
 expergiscere. Agedum te somno, strato-
 que proripe, Salomon non modo iam ti-
 bi ipsemet latus fodicat: sed scuticam
 quoque adhibet. Vsq; quo piger dormies?
 quando consurges de somno tuo? paululû dor-
 mies, paululû m dormitabis, paululû m con-
 feres manus. 7. verò interpretes paulò id
 etiam significatius, paululum quidem dor-
 mis, parum autem sedes, parum autem dor-
 micat,

mitas, parùm autem amplecteris manibus pectora. Potuitne Academici dormitatoris oscitantia viuacioribus coloribus depingi? Quid verò bonæ mentis, aut frugis ab eiusmodi homine sperem, qui hoc vnum pulchrum sibi putat, quod in gloriis celebratur.

*Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil, nisi sōnus, habet.*

§. II.

*Nocturna vigilia apta grauioribus
animorum studijs.*

NUnquid non sapientia clamat?
Nunc filij audite me. Beatus homo, qui
audit me, & vigilat ad fores meas quotidie,
& obseruat ad postes ostij mei: qui me inae-
merit. inueniat vitam, & hauriet salutem à
Domino.

Hæc scilicet diuina heroina Clientes
suos vult esse salutatores matutinos, qui
primis diei horis, imò antelucanâ dili-
gentiâ cōsalutatum veniant. & turpe es-
set profecto redundare hominum flucti-
bus Patronorum, Mæcenatumque atria,
sive ad sportulam, sive ad illorum gra-
tiam colligendam, (quod est mendicissi-
mum mercenarij cuiuspiam aucupium,
v

vt Columella loquitur) & reperiri Sapientiae Candidatos, ad rem tam parum attentos: vt neque ad illius doctas fores excubare, neque saltem sub aurora adesse velint: cum satis compertum sit Sapientiae Clientes officiosos, optimam vitam, plurimam salutem, id est, summis, operatissimisq; mortalium bonis plerumq; cumulari. Neque vero hic istud extimescendum, quod in alijs patronis euenit non raro, ne videlicet antelucanam illam suorum ambitionem postico vnquam fallat. *Nam* (quod idem Salomon sancte asseuerat) *Clara est, & quae nunquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his, qui diligunt eam, & inuenitur ab his, qui quaerunt illam: praecipat, qui se concupiscunt, vt illis se prior ostendat. Qui de luce vigilauerit ad illam, non laborabit: assidentem enim illam foribus suis inueniet.* Mirum hic, quantus olim extiterit ex tot praestantibus viris nocturni somni, intercipiendi, aut interrumpendi ardor, quamque acre, ac vigilans studium. Aristoteles Philosophorum princeps quietem captans, aeneam sphaeram subiecta pelui manu tenebat: vt pondus laxatum somnos excutiens ad resumenda studia excitaret, quem fortassis morem e gruum republica Philosophus traxerat, quarum vnaquaeque per vices, ceteris

Laert. in
vita.

teris capite subter alam posito dormientibus, lapillum pede sustinens nocturnas excubias agit: si enim sopor irreperit solutâ somno sarcinulâ, & cum strepitu decedente vigiliam imperat. Ferunt quoque Themistoclem Atheniensium fortissimum ducem perpuduisse, quoties matutino opificum labore præoccupatus esset, eundemque non rarò per noctis profunda Athenis vigilem inambulasse; quod se diceret Miltiadis, nisi fallor, trophæis quasi stimulis excitatum dormire non posse; Themistoclem Pallas armata, Aristotelem togata, vtrâque lauri sonantibus oleæque folia, ut decuit, exciebant. Quid Demosthenes? Hic etiam diu, multumque vigilare sollicitus orationes illas, quas Græcia tantopere demirata est, non nisi ad lucernam elucubrans, effingebat: id cum ei Pythias per iocum obijceret, diceretque quasi per probum orationes ipsius lucernam, & oleum redolere, respondisse fertur Græcus orator non minus eleganter, quàm falsè, *melius hoc quidem, quàm si hircum olerent.*

Idem alias à nescio quo rogatus quâ viâ ad tantam elegantiam & eloquentiam laudem deuenisset, *plus olei, inquit, quàm vini consumpsi.* Abstinencia igitur & vigilijs eruditionem sibi tantam compararat.

Clean-

Cleant' Philosophi lucernam taceo.
 Epicteti Stoici fictilem lampadem, quā
 fuerat in studendo vsus, tāti aestimatam
 accepimus, vt (si Luciano fides habeatur)
 tribus drachmarum millibus Venerit: tanti
 quondam habebantur vel ipsarum vigiliarum
 monumenta. Epicteto Theodosium iuniorem
 Imperatorem, Imperatorisq; filium adiungi,
 imo praeferri, hominis, rei q; ipsius dignitas
 postulat: hic, quod Nicephorus L. II. C. 3.
 tradit, vt studio peruigili libros sacros,
 eorumq; interpretes noctibus totis
 euoluere liceret, lucernam summā in-
 dustriā sibi confici curarat, quae suā
 sponte machinulae cuiuspiam artificio,
 oleum ministraret, sensimq; tantum
 hauriret, quantum absumeret.

Denique obseruat Plutarchus, Graecis
 noctem, velut amicam intelligentiae,
 dictam fuisse Euphronem; vt significaretur
 quietem nocturnam nullis cum
 interpellantibus aliarum rerum curis
 multum habere momenti ad inuentionem
 eorum, quae inquiruntur, hincq; opinor
 istud adagium fluxisse, *nox dabit consilium.*

Vigilia tamen moderanda.

VERUM hîc cautio adhibenda : ut enim nimius somnus, ita vigilia immodicæ, & intempestivæ officiunt: quippe spiritus ad animi functiones necessarios exhauriunt, cruditates, morborumque multiplex genus creant, vires labefactant, interdum delirium quoque, & insaniam adferunt. Quamvis verò in Academijs à nimio studiorum ardore parum plerumque metuendum videam: tamen quæ præscribi solent, ne quid somni, vigiliarumque nimietate peccetur, hoc loco visum est adscribere. Somni, vigiliæque suæ sint vices, quas natura ipsa constituit: interdum captatus somnus fere nocet, & obtundit, nisi forte sub meridiem ad quietem exiguam, & breue tempus, si quando caput plus nimio graue tantillum somni postulet: neque verò integræ noctes sopori dandæ, *septem horas dormire sat est, Iuvenique, Senique*, ut Salernitanæ scholæ Magistri docent; itaque horâ post meridiem nonâ cubitum concedes, quartâ post mediam noctem, si admodum es studij

studij amans, surges: iam si septem ho-
 ras quieveris, & parum istud est tibi,
 agam paulò indulgentiùs, horâ saltem
 ad aurorâ quintâ, aut sextâ somnum
 excute, reiectis etiam, si opus sit, stragu-
 lorum retibus, quibus illaquearis; Vigi-
 lias à sole occiduo ad seram & (quod
 nonnulli vsurpant) ad mediam noctem;
 ego quidem minimè probo. Diurnis
 enim tum curis, tum molestijs corpus,
 & mens sub noctem languent, nisi suc-
 cedente somno vires vtriusque reparen-
 tur. Eò istud pertinet pridem catarum,
Aurora grata Musis. At, inquis, ut pri-
 mum somno me dedi, ita capior (quod
 meæ eratis est vitium) multum ut in
 diem stertam, neque verò horologium
 vllum in cerebello, ut ad certam diei
 horam expergiscar. Audio, quæris igitur
 ex me qua ratione semel sopitus fa-
 cili negotio excitari possis? Dormire
 non sinet ipsa Philosophia, id est, sa-
 pientiae amor, si quidem ardentè ames:
 amor enim, ubi arserit, sollicitare, &
 vigil esse solet. 2. famulo, ancillæ,
 socijs, herò, heræ eas curas demanda,
 dormies securus. Verum heus tu, ne
 falle excitantem, expergefactus statim
 te lecto proripe. 3. Angelo ipsi tuo
 ante quietem ferventibus precibus istud

H 2

com-

commenda, te vt excire velit, neque recusabit ad condictam horam pulsare dormientem, verum & hinc caue; ne oblueteris, aut eludas.

4. ales quoque solis prænuncius aures vellicabit: rectè autem quidam; *Tribus his paruisse nunquam pernitebit; veritati, bono consilio, & gallo gallinaceo è somnis excitanti.*

5. Scholæ Salernitanæ, peritissimis, inquam, medicis auscultato: *Vt sis nocte lenis, sit tibi cœna brevis.* Non modò corpus, sed præterea animum sepiunt mensæ pridianæ longiores, quare Philosophorum cœnæ, id est, expeditæ, & ita salubres commendantur. Xenocrates Philosophus tantæ erat parcimoniæ, vt eius caseolus etiam adagio celebretur. Laudatur & frugalitas Platonis in cœnando: nam cum Timotheum in Atheniensi Repub. Principem frugali sanè cœnâ excepisset, sequenti luce ita ab eodem resalutatus est, *Vestra cœna ô Plato, non in præsens modò tempus, sed in posterum diem quoque sunt iucunda.* Alij paulò aliter, sed equè ad rem appositè Timotheum illum referunt à cœna reuersum suis dixisse; *Qui cum Platone cenat etiam postero die bene habet.* Sed quenam est ista cœna Philosophica brevis

uis

uis & salubris? Philosophicè cœnitaue-
ris, si cibo terrestri vescaris, sine sangui-
ne, inquam, ex ijs fere quæ solum terra
nascuntur, radicibus, leguminibus, ole-
ribus, aut sanè, si multum voles, frustu-
lò agninae, vel vitulinae: mensa hæc in-
artificiosa est, & facilè parabilis. Vesper-
tinus potus, si nimius sit, dici non potest
quàm oblit. Ita temperatè, hoc est, Phi-
losophicè si vixeris, certum est, non al-
tùm dormies, ante solem somnus ipse
sponte tibi excidet, & verò hyeme præ-
sertim Sol tibi antevertendus est, quare
ex ignili, subiectis scilicet ramalibus,
vel lino, silice & ferro collisis ignis ex-
cutiendus, & lumen accendendum: qui
locus me monet, ut hîc ego te moneam,
ne (quod nōnullis exitiosum fuit) lecto
insidens appensâ ad spondam lampade,
studijs incumbas; nam quæ ab homini-
bus desidentibus peraguntur, ferè equè
torpent, & periculum non mediocriter
indormiscas tum lampade, vel candelâ
fallente (quo nihil est factu pronius) &
scintillâ incendium excites tuo malo, &
damno publico, cuiusmodi casus fune-
stos non semel Academiæ senserunt &
deslêrunt.

H 3

§.IV.

Quid agendum à surrectu?

POrro statim à surrectu post solum Deo matutinum Christiani officij pensum, solitasque preces, quibus diuinum Numen tibi propitium reddas, eò quoque animum intendere debes, vt sapientiam è cælo (diuinum enim & cœleste est donum) precibus ad Deum summis, infimisque accersas, vt Sciri, inquit Sapiens ipse, *quoniam aliter non possum esse continens, (id est, Sapientia, quam ambiebam, compos) nisi Deus det, & hoc ipsum erat Sapientia, scire cuius esset hoc donum: adij Dominum, & deprecatus sum: quo autem euentu & cui bono? audi eundem, optavi, & datus est mihi sensus, & inuocaui, & venit in me spiritus sapientia: ne autem te idem pari studio consequi posse desperes, rursus ille sapientia diuinus Professor Vadem se, sponforemque offert, Si sapientiam inuocaueris, intelliges, quia Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudentia, & scientia. Eadem monet S. Iacobus. c. i. Si quis vestrum, ait, indiget Sapientia, postulet à Deo, qui*

qui dat omnibus affluenter. Et S. Gregor. ^{Orat. de paupert. amore.} Nazianz. *Virtus sapientia à verâ sapientiâ postulanda est.* Et rationem accipe ex

Lactantio; *Quia verum scire diuina est sapientia, homo autem per seipsum ad hanc scientiam peruenire non potest, nisi doceatur* ^{L. 2. instit. c. 3.}

à Deo; Inuocanda igitur sapientia, & à Deo magnoperè postulanda: Est autem matutinum tempus, vt studijs, ita precationibus magis idoneum, siue quia capiti melius sit ob captatam per somnum quietem, siue quia diurnę curę necdum occupant, & ad alia distrahunt.

Patriarcha Iacob, ante auroram inter meditandum, contemplandumque cum Angelo luctatus, eluctatusque est. Rex David post mediam noctem ante diurnas occupationes pro more precibus Deum fatigabat, neque vno loco sacrę illę litterę precationes illas matutinas aut præscribunt, aut plurimum laudant. ipse Priscorum Academia & Religionem erga Deum, & vigilias commendabant: erant enim velut quædam sacraria: intra quę Minerua, & Hercules tanquam studiorum Numina spectarentur, colerenturque. Ad erat & Draconis peruigilis effigies, quę ostenderet adhiberi quoque vigiles curas oportere. Iam quoad oran-

di sapientiamque inuocandi rite conceptas quasdam formulas attinet, ex precatorijs libellis depromere licebit, quę quotidie vsurpes. Salomonis, quā ipse ad postulandam à Deo sapientiam utebatur, orationem supra retulimus, cum paucis quibusdam, quę huc etiam pertinent; S. Thomę Aquinatis precationem, quam ante studium adhibere consueuerat, apud Canisium nostrum habes in Catechismo, itemque concinnatum multiplex precationum genus, quibus ad diuinam sapientiam implorandam sapientię studiosus quotidie utatur. Verum quoniam de S. Thoma Philosophorū & Theologorum insigni illo coryphæo nonnullus sermo incidit, id omitti hoc loco non debet, quod ipse de se luculenter testatus, professusque est; in plurimarum, reconditissimarumque rerum inquisitione plus se orando, quàm legendo, studendoque fuisse consecutum.

Res nunc postulabat, ut de matutina lectione, ac studio præcepta traderentur: ad preces enim matutinum quoque studium adiungendum, illudque contentum, & acre, sine quo nullus vnquā magnum quidpiam, & arduum adipisci potuit: sed de priuato studio vniuersim
com-

cōmodiūs diceretur postea: cum de scho-
lasticis exercitationibus fuerit præscri-
ptum.

ORATIO MATVTINA.

Ad diuinam sapientiam.

O Sapientia, quæ ex ore Altissimi
prodijsti, attingens à fine vsque
ad finem fortiter, suauiterque omnia
disponens, veni ad docendum me viam
prudentiæ: anima enim mea desidera-
uit te in Nocte, sed & spiritu meo in
præcordijs meis. Ecce de mane euigilo
ad te, petens, vt luce tua penetres men-
tem meam, quâ me, Deumque noue-
rim, & calore tuo cor meum exuras, vt
me odio habeam, & Deum meum a-
mem: hæc enim vera & Christiana est
Sapientia, sine quâ scire, aut sciri mera
stultitia est. O oriens splendor lucis æ-
ternæ, & sol iustitiæ, sapientissime
IESV, Verbum ex sapientia Patris,
Principium & finis omnium entium,
qui dixisti, ego diligentes me diligo, &
qui mane vigilat ad me, inueniet me,
fac nouerim te, nouerim me, odio ha-
beam

beam me, diligam te, ecce diluculo
consurgens confugio ad te, & ad cru-
cem tuam, veram scholam, in qua dis-
cam odium mei, & amorem tui: nolo
enim aliud aut scire, aut diligere, nisi
I E S U M, & hunc crucifixum. Pone igitur
mi I E S U, meam in tuis vulneribus
Philosophiam, meam in tuis stigmati-
bus sapientiam; vt crucifixi discipulus
in solo illo ardentissimæ charitatis li-
bro, & morte tua versatus, amare te
studeam, mortuusque ipse rebus alijs
omnibus, vni tibi viuam, & indissolu-
bili amoris vinculo æternum adhæ-
ream. Amen.

SYM-

ulo
ru-
dif-
olo
nifi
gi-
ous
ti-
lus
li-
te
lijs
lu-
a-

Concipit a Radio lumen a lumine flammam.

SYMBOLI EXPLICATIO.

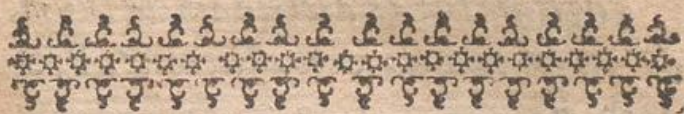
Stoa, Academia, Lycæum, principum philosophorum, stationes, sessiones, inambulationes tibi frequentandæ, mi Adolescens, si philosophiam non è solo limine salutare, sed intra sacratiora adyta venerari velis: audiendi, inquam, tibi magistri, qui ignorationum errorumq; tenebras affusâ doctrinæ, & sanitatis luce ex animo tuo dissipent.

Nam quid proderit, si in ludolitterario corpus adest, animus abest plerumque? si Hispaniam interim, Galliam, Indias, orbem summum, imum, me-

medium peragraueris, & vagus oberres, nusquam minus presens quàm vbi esse videris?

In sapientis Doctōris corde, vt in cælo, sol sapientiæ lucet; ab ore docentis radij promicant, lucem, flammamque excient, si rectè, apteque excipiantur: cor concauum speculū est, lumini oppone, si splendescere velis: id te Salomonis vox ista monet. Audi, fili mi verba oris mei, qui sapiēti auscultat, iam sapit: columbinam modestiam, & leporinas aures fac habeas, ita fructuosè audies.

CA.

CAPV T II.

Schola.

MONITVM.

In ludo litterario frequens versator,
Ludimagistris aures & ani-
mum dato.

SALOMON.

In corde prudentis requies-
cit sapientia, & indoctos
quosque erudiet. Prouer.

14.

In labijs sapientis in-
uenitur sapientia. Prouerb. 10.

Labia sapientium disseminabunt
scientiam. Prouerb. 15.

Non cesses, fili, audire doctrinam,
nec ignores sermones scientiæ. Prouerb.
19.

Ingr-

*Ingre diatur ad doctrinam cor tuum,
& aures tuæ ad verba scientiæ. Pro-
verb. 23.*

*Audi consilium. & suscipe discipli-
nam, ut sis sapiens. Prouerb. 19.*

*Inclina aurem tuam, & audi ver-
ba sapientum: Appone autem cor ad
doctrinam meam: quæ pulchra erit tibi,
cum seruaueris eam in ventre tuo. Pro-
verb. 22.*

SALOMONICÆ MENTIS

INTERPRETATIO.

S. L.

Frequentanda Schola.

MEmineris, quod superius fuit de-
monstratum ad scientias compa-
randas opus esse Doctore, & quidem
probo, perito, laborioso, constanti: ve-
rùm, ut cum sis in omni ea laude præ-
cellentem, diuinumque consecutus, id
etiam tibi persuadeas, nihil te perfe-
cturum; nisi Philosophicam palæstram
fre-

frequens ineas, docentem multum audias, & quæ audieris, altè in animum recondas. *In corde sapientis requiescit sapientia, & indoctos quoque erudiet*, verissimum est: illud etiam certissimum: *In labijs sapientis invenitur sapientia*. Denique istud clarum æquè & certum: *labia sapientium disseminabunt scientiam*, quis neget? sed si indocti erudiri, erudentem adire, & audire velint, si è labijs docentis doctrinam haurire, si ad sementem subactum animum facilemque conferre studeant: alioquin frustra Magister doceat: frustra latentes animo eruditionis opes depromat, frustra eruditos sermones serat. Frequentandæ igitur scholæ, excipiendæ Professorum lectiones, & quidem accurato, ac diligenti studio. An enim satis esse quispiam putet, si in Academia Adolefcens versetur, atque in præstantium se Magistrorum disciplinam tradiderit, interim compita, fora, sphæristeria, tripudiantium hominum circulos, puellarumque gynecæa, compotatorum gurgustia frequentius adseat, quàm Philosophorum porticus, atque lycæa, aut philosophantium pulpita, contubernia & eruditos cætus? Audio, quid obtrudi possit, librorum, scriptorumque præstantium nunc ingen-

I
tem

tem esse copiam, domi priuatim eos Magistros, absentes licet, & mortuos, audiri tamen lectitando posse; quòd si Professorum quoque dicta placent; ex eorum, qui interfuerint, chartis recuperari non magno negotio, tenui sane Amanuensium sumptu. At contra viua magistri vox magis afficit, pascit plenius, instat acrius, fortius in animum defert, atque adeò tenaciùs imprimi: ipse etiam gestus, & vultus docentis, & ea, quæ explicat, inculcantis, alio mor atque alio dicendi tenore, & sono eluciantis plurimum momenti & virium habent ad conferendam cognitionem viua vox, ait S. Hieronymus, nescio quid habet latentis energix, quo influit in animos. Pythagoreos accepimus non multum scribere aut legere, sed plurimum ex ore Doctoris haurire sollicitos, erat eorù eiusmodi disciplina, cui magis aures & animus concedenda, quàm aut calamus, aut papyrus aptanda forent; itaque hi rectè inter Philosophos ἀκούστικοι, id est, Auditores dicebantur. Credibile est Aristotelem ea quoque de causa libros, quos de occulta vi naturæ scripsisset, Auscultatorios nominasse, quod non tam ex libris suis, quam traderet disciplinam, addisci vellet, quàm

quàm excipi auribus ab ore docentis. Neque insulsè Diogenes ab Hegesia rogatus: vt libros aliquot sibi commodatos daret, *Non sapis, inquit, qui cùm caricas non pictas, sed veras eligas, verà exercitatione neglectà ad pictam te conferas.* significabat ille non semper nugax Philosophus, libris impressam sapientiam pictam, & quodam modo mortuam iacere, tum verò viuere, si Scholasticis exercitationibus animetur. Stolidus itaq; eorum est error, qui si plurima scripta aut cōpilârint, aut aliunde coëmerint, satis se ab eruditione comparatos esse putant, quorum omnem doctam illam scriptorum supellectilem si Aselli dorso commiserint, iam cùm ipsi sine doctrina vacui remaneant, stupidissimum istud animal repente insigni lauro donârint, accidat quod insulsus, sed verus vates cecinit. *Quòd si charta cadat, secum sapientia vadat.* Quare meritò Salomon ad Academicum suum Adolescentem. *Non cesses, Fili, audire doctrinam, nec ignores sermones scientie.*

Apud Iacert. lib. 6.

§. II.

*Aures præbendæ Doctori &
mens.*

NEquæ tamen satisfuerit, si scholam frequentaueris, nisi etiam aures Magistro præbueris: quid enim profuerit solem micare, si fenestram clauderis, & aurium sensum esse sensum disciplinæ, seruireque potissimum doctrinæ capessendæ, tum Philosophorum placitis, tum ipso usu comprobatum est. Quare idem Sapiens monere te pergit. *Ingre-*
diatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuas
ad verba scientiæ; audi consilium, & suscipe
disciplinam, ut sis sapiens, & rursus, Fili,
inclina aurem tuam, & audi verba sapien-
tium, oppone autem cor ad doctrinam meam,
quæ pulchra erit, cum seruaueris eam in
ventre tuo: quem locum Plutarchus mi-
rifice illustrat, Videmus, inquit, vasa an-
gusta, dum liquorem ex alio effusum in se
concupere gestiunt, inclinare se, & apertè ad
vàs effluens se convertere, ita ut, quòd exun-
dat, iam non videatur exundare, sed quasi
recondi: itidem aures adhibendæ essent, &
ritè coaptandæ dicenti, ne quid ex monitiis
salubribus decideret, ac periret. Verùm iam
hoc

De officio
Audit.

hoc non discitur, sed quod omnium maxime
 ridiculum est, si inciderimus in aliquem de
 opiparâ cenâ, de apparatu magnifico, de
 somnio quopiam, aut forte de contentione,
 qua illis fuerit cum alio quopiam, verba fa-
 cientem, arrectis auribus silentes ex ore il-
 lius pendemus. Sin alius ad se vocet tali ali-
 quâ doctrinâ, nemo est qui animum inten-
 dat: Verum magis auertuntur, aut rectè ab-
 eunt ad alios sermones, ubi meras audiunt
 nugas: atque in ea re simillimi sunt vasis sor-
 didis, dum omnibus rebus sordidis potius im-
 plentur, quàm re honestâ, & quæ ex re, &
 usu foret. Hactenus Plutarchus Salomo-
 nicæ mentis, si vsipiam, hîc profectò ac-
 curatus interpres.

Quamquam ne istud quidem sufficere
 vacuas, & patentes aures attulisse: nisi
 animum quoque seriò admoueris, tum,
 vt quæ audiuntur intelligentiâ assequa-
 ris, tum vt memoriæ arculæ commen-
 des, & recondas. Hæc te Salustius mo-
 net, *Ubi intenderis ingenium, ibi valet.*
 Ecquid commodi audita conferent, si
 vnâ aure admissa, per alteram emissa
 mox effluant? oblectabunt fortassis ve-
 luti per transfennam, sed ad bene bea-
 teque viuendum nullo vsui esse possunt;
 meminisse tamen debet Auditor, inquit
 rursus Plutarchus, *quod non in theatrum,*
 I 3 neque

neque ad concionem, sed ad scholas venerit, ut ex sermone vitam emendet. Quotus verò quisque ex ingenti discipulorum grege reperitur, qui attendat in scholâ, aut in rem præsentem intendat; multi veniunt, ut ne alibi otientur, istic otientur: Græcis quidem schola, otium est, & quædam à rebus agendis vacuitas: Verum istud quidem, sed ita tamen, ut in otio isto negotiosi simus, à cæterisque agitationibus liberi in vnius sapientiæ studia animum intendamus: non ut tempus fallamus turpi otio: Alij in ludum litterarium confluunt, ut scamna terant, congerronibus assideant, quibuscum nugentur, & fabulas affabrè componant. quidam denique veniunt, ut audiant, inquit Seneca, non ut discant: sicut in theatrum voluptatis causâ ad delectandas aures oratione, vel voce, vel fabulis ducimur. Magnam hanc Auditorum partem videbis, cui Philosophorum schola diversorium otij sit: non id agunt, ut aliqua illic vitia deponant, ut aliquam vitæ legem accipiant, ad quâ amores suos erigant: sed ut oblectamento aurium perfruantur: aliqui tamen & cum pugillaribus veniunt, non ut res excipiant: sed verba, tam sine profectu alieno ducant, quàm sine suo audiant.

§. III.

Ep. 108.

§. III.

Silentium ac modestia.

Porro ad attentionem duæ res sunt, quæ plurimum conferent, silentium & modestia: de priore ita præscribit Quintilianus, perelegans adolescentiæ Instructor: ut Magistrorum officium est docere, sic discipulorum præbere se dociles, alioqui neutri sine altero sufficiunt. Et S. Bernardus Monachum instituens, loqui, ait, & docere Magistrum condecet, tacere & audire discipulo convenit. Pythagoras ijs, qui se in ipsius disciplinam tradidissent quinquennale silentium imperabat, ratus tum maxime Philosophaturos, cum diu, multumque tacere didicissent. Pythagoreos olim sectabantur discipuli Brachmanum (hoc nomine Indi Philosophiæ Professores suos appellant) ita enim illi religiosè auscultabant in scholis; ut ne excreare quidem aut expuere auderent. Nimirum garrulitas vno strepitu tribus officit, Magistro, garrienti, condiscipulo. Iam de modestia Plutarchus quædam habet, etsi ipse parui æstimet, minimè contemnenda. *Ad-*

denda, inquit, *insuper sunt hac iam passim vulgaria è trinio petita, & ab omnibus Auditoribus generatim observanda, ut videlicet alacer, & non procumbens in latus, sed erecto corporis habitu considens acie oculorum in docentem semper intentâ, ita ut minimè illum fallat, quam attento sis animo: Vultus proinde tenor constans sit, ac purus non modo à procacitate & duritie vacans, Verùm etiam ab omni aliâ sollicitudine, atque negotijs. Ad modestiam quoque pertinet, ut argumentans ab iracundia, & maledictis abstineat, etsi frigida, & elumbis argumentatio quoque cauendâ sit. Dissidentium, ait Tullius, inter se reprehensiones non sunt vituperanda, maledicta, iracundia, contentiones, concertationes in disputando pertinaces, indignæ mihi Philosophiâ videri solent. Subdit rationem, neque enim disputari sine reprehensione, nec cum iracundia, aut pertinacia, rectè disputari, potest. Non sunt illa nullius momenti habenda, sine quibus res maximæ, cuiusmodi sunt scientiæ, comparari non possint. Quare neque me pignabit hic quædam alia eodem spectantia, etsi præcepta videri aliquibus possint leuioris negotij, ne aliquid quod ad eruditionem acquirendam faciat, prætermittam, attexere.*

§.IV.

Lib. de finib.

§. IV.

Modus capiendi utilitatem ex scholasticis exercitationibus, & legibus.

Quod inter docendum à Magistro ex alijs quæritur, à te peti credito, responſionem ex te ipſo exigit, & tibi ſubmiſſè ac priuatim reddito, ita enim ex quæſitis doctior euades. Idem faciendum cùm ſe diſcipuli argumentis laceſſent, impugnando, defendendo: tu interim, iam probantis, iam refellentis perſonam partesque tibi imponito, dic tibi, hoc ego negarem, concederem, diſtinguerem. Si quid negatur, excogita, quæ iſtud probares, ita tecum ipſe contende, quaſi ludicrâ pugnâ, dum duo illi qui in arena concertant, ſeriò ſeſe imperunt, atque ſtrenuè digladiantur. Ita alienarum commentationes, tum meditationes illæ ſcholæſticae, quaſi tue erunt, diſceſque te tueri, aut etiam impugnare, quaſi in vmbra; quo poſtea in puluerem venire audeas comparatior. Meminiſſe hîc debes gymnaſia propriè eſſe loca, in quibus palæſtricæ diligenter ſe exercent, & ſcholas appellari, quod ij, qui in ijs verſantur, à cæteris nego-

negoz

De offic.
Aud.

gotijs liberi in vnus sapientię studijs
animum intendere debeant. Fit non-
nunquam, vt vel garrientem, vel immo-
destę agentem Pręceptor obiurget, caue
ne irrideas, *intolerabilis est*, ait iterum
Plutarchus, & ingenij penitus deplorati, si
quis Iuuenis ad scomma, id est acriorem re-
prehensionem Magistri, rideat, si eum non
pudet, si nihil commouetur. Totum enim id
accidit peccandi assiduitate, & inueteratę
consuetudine, quemadmodum in carne callo
obducta; mox idem subiicit vitium alio-
rum quorundam planę contrarium, eo-
rum scilicet, qui pudore suo abutuntur,
semelque dumtaxat malę accepti fugam
capeffunt ę scholę, ad Philosophiam re-
dituri nunquam, *Quorum*, ait, *vicem ob*
id dolemus, quia egregium ex natura ad vir-
tutem calcar, puta verecundiam, mollicie
animi, ac delicijs perdunt: quippe ita deli-
cati sunt hi Pygmęi, vt ne vnā qui-
dem duriusculam vocem satis æquo a-
nimo tolerare possint. Age nunc, quo-
niam in Scholę Pręceptis versamur,
communes Scholasticorum leges, ex
Pontani optimi quoque morum Pręce-
ptoris commentario in hunc locum
transferamus, neque enim id abs re erit,
aut ab instituto alienum.

LE-

LEGES SCHOLASTICÆ.

Ex Por-
tano.

1. Doctorem non secus, quam Paren-tem colunto.
2. In ludum, quoad fieri potest, serius ne ingrediuntor, ante tempus, si possunt adsunto.
3. In gymnasio modestè confidento, id-que tantum agunto, & cogitan-to, cuius causâ locum petessunt.
4. Ne dormiunto.
5. Ne fabulantor, ne nugantor, ne vlla ratione Doctorem perturban-to.
6. Quotidianam Magistri auscultatio-nem priuato studio anteponunto, ac nisi summâ necessitate ne semel absunto.
7. Si quid haud probè acceperint, aut si de quo dubitauerint, Magistrum adeunto, interroganto, consul-tanto, pudorem rusticum exuun-to: quæ retinere memoriâ, cum audiunt, nequiuerint, chartis mandato, quæ commodè calamo annotare non poterunt, cum pri-mum

- mum domum repetierint, suis locis scribunto.
8. A Scholâ digressi tempus aliquod ijs tacite reuoluendis, aut cum alio conferendis consumunto.
 9. Quod hodiernâ luce disci potest, in crastinum ne differunto.
 10. Tempore nihil pretiosius: proinde, ne qua pars illius sine fructu effluat, prouidento.
 11. Diem in certas horas partiuntor, & quod quâque horâ faciendum sit, certum, ac definitum habento.
 12. Antelucanâ opificum diligentiam uinci se ne patiuntor.
 13. A Mensa ad libros post interuallum redeunto.

Rectè enim hoc, atque ex ordine, & officio: quis enim Academicum Adolescentem ferat, si statim atque campanum æs ad finem lectionis increpuerit, è manu tabellam scriptoriam, simulque omnem curam studiorum ex animo abijciat, tum verò resumat chartas pictas, damnatam legibus aleam, plenosque iurgiorum Scyphos? sed de priuatâ, domesticâque studiorum tractatione nunc sigillatim, & paulò pluribus agendum. Est enim hæc occupatio ferè in præcipuis habenda.

ORA;

O R A T I O.

Post reditum è Scholâ.

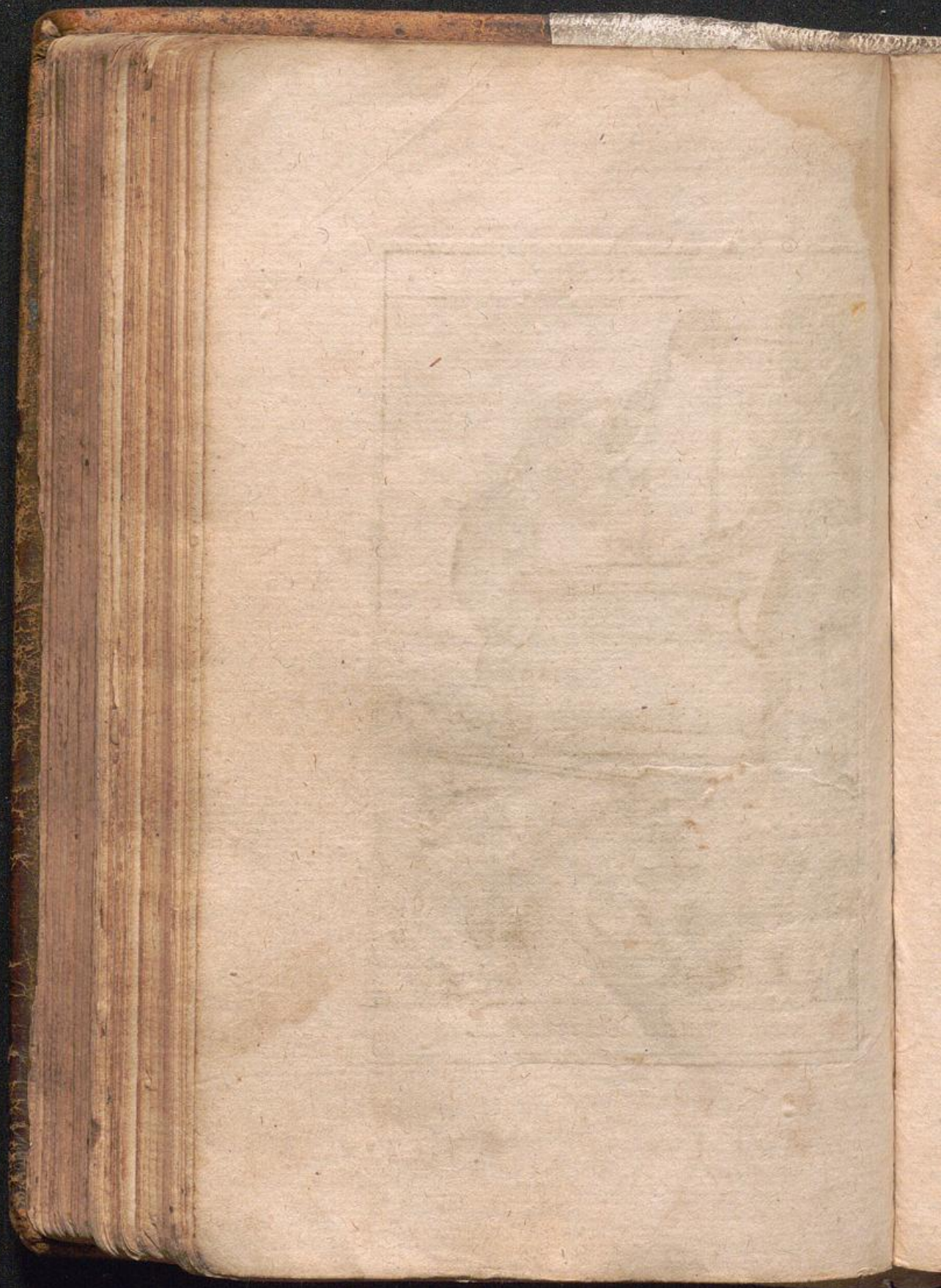
ECce, Domine mi, ex Schola redeo: neque tamen aut doctior, aut melior, nisi istud vtrumque mihi per gratiam tuam largiaris, Scio enim quod Apostolus tuus docuit, neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus: quare si linguis hominum & Angelorum loquantur Magistri mei, facti sunt velut æsonans, & cymbalum tinniens, nisi intus mentem aperueris, & cor meum pulsaueris: vt, quæ illi dixerunt, intelligam, &, quæ didicero, opere impleam. Sapienter enim dixit quidam è seruis tuis, possunt quidem verba sonare, sed spiritum non conferunt, pulcherrimè dicunt, sed cor, te tacente, non accendunt. Litteras tradunt: sed tu sensum aperis. Mandata edicunt, sed tu iuuas ad perficiendum. Viam ostendunt: sed tu confortas ad ambulandum. Illi foris
ran-

tantum agunt: sed tu corda instruis & illuminas; illi exterius rigant, sed tu auditui intelligentiam tribuis. loquere igitur, Domine, quia audit seruus tuus. Verba enim æternæ vitæ habes, loquere mihi ad qualemcunque animę consolationem, & ad totius vitæ meę emendationem, tibi ad laudem & gloriam, & perpetuum honorem. Amen.

SVM-

SYMBOLI EXPLICATIO.

* Exantla, mi Adolefcens, fed gna-
uiter, operosè, fortiter; altè enim
in Democriti puteo merfa latet ve-
ritas, nifi plurimùm defudaueris,
aut nihil, aut parùm hauries.

Tum verò ligonem in manus fu-
me, Salomon offert, folum fcilicet
tibi etiam aperiendum, effodien-
dumque: nam vt auri, & argenti no-
biles venas (quibus rebus hominum
opinio valorem dedit) natura sub
terra recondidit, ne diuites absque
labore euaderemus: ita meliores a-
nimi opes fcientias Deus abstrufas
effe voluit, neque absque sudore pa-
rabiles: Pegasus poëticus non nifi è
folo repercuffo Castalios latices eli-
cuit: omnia fere, quæ in precio effe
poffunt, primùm latent: nam ea,
quæ paffim occurrunt, iam pridem
viluère: frangendus præterea ei nu-
K cleus,

cleus, qui esse nucem volet.

Studium igitur etiam extra scho-
lam in musæis adhibendum, acre,
& constans: dictata à magistris lege,
relege, volue, reuolue, euolue, dum
mentem, sensumque consequaris:
quæ nequis per te assequi, seorsim
annota: multum ex te percunctere,
tibi que respondeas, commentare,
speculare, alios etiam adi, audi, hæ
Academiæ palestricæ sunt exer-
citationes, sine quibus lemniscatam
coronam, aureamve lauream nemo
vnquam meruit, aut tulit.

CA.

CAPVT TERTIVM.

Privatum studium.

M O N I T V M

Privatam, domesticamque veritati
exhaustiendæ, effodiendæque ope-
ram, diu, multumque concedi-
to: eo vero in studio certam ra-
tionem, ac methodum insequi-
tor.

S A L O M O N.

Post industriam sequetur
sapientia. Ecclesiast. 10.
Si quasi fieris sapien-
tiam, quasi pecuniam,
& sicut thesauros effode-
ris illam, tunc intelliges. Prou. 2.

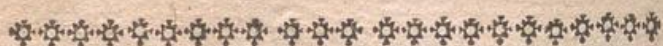
Præpara foris opus tuum, & dili-
genter exerce agrum tuum. Prou. 24.

K 2

Aqua

*Aqua profunda verba ex ore viri:
 & torrens redundans fons sapientiæ.
 Prou. 18.*

*Sicut aqua profunda, sic consilium
 in corde viri: sed homo sapiens exhau-
 riet illud. Prou. 20.*

MENTIS SALOMONICÆ

INTERPRETATIO.

§. I.

*Libri, & Scholæ non sufficiunt Do-
 ctrinæ comparandæ.*

REfutandus Principiò est eorum er-
 ror, qui satis se ab eruditione in-
 structos esse arbitrantur, si ostentare
 possint ingentem bibliothecam, aut sal-
 tem concinnè compacta Doctorum,
 Professorumque commentaria, quæ an-
 tè suâ ipsorum, aut (quod vanius est)
 aliorum manu exarata exceperint. Quâ
 opinione nihil insulsius, non enim li-
 bris, aut asseribus: sed animis clauditur
 sapientia: arcæ scriptis rumpantur, si
 mens

mens est inanis, & ab eruditione inops, pauper eris, ac miser.

Errant paulo tolerabilius illi, qui omnes officij numeros expleſſe ſibi videntur, ſi à ſchola nunquam abſint, ſi cùm adſunt, Profefſorem ſtudioſe auſcultent: non inficior id eſſe aliquid, nego eſſe ſatis ad muneris abſolutionem, conquiſitionemque eximiæ cuiuſdam eruditionis. Quare qui mox ac è ſcholâ euolarint, miſeras perditasque chartas tinearum nidos in Angulum cõijciunt, neque euoluunt, ac ne reſumunt quidem, donec ad ſcholas redeant, hi vt è limine ſapientiam ſalutent: certè nunquam in ſacratoria ipſius adyta ingredientur.

§. II.

Præcipua pars officij, in ſapientia ſtudioſis, exercitatio.

Siquidem præcipua pars officij, & comparandæ doctrinæ ratio, ac via eſt exercitatio. Ariſtoteles ad ſapientiam comparandam, tria requirebat, naturam, doctrinam, exercitationem, dicereque ſolebat; naturam, diſcipuli que & doctõris induſtriam parùm valere

K 3 niſi.

Laert., l. 6.

nisi, quam postremo loco posuerat, exercitatio, ad duo priora accederet. Diogenes vsum & exercitationem dicebat, quemadmodum in actionibus extraneis, puta saltatione, cytharizatione, & alijs eiusdem rationis, ita in actionibus virtutis, & animi celeritatem quandam, & facilitatem parere. Atque ita esse ipsi quotidie ex vfu, atque exercitatione facile experimur. Sicut igitur, qui militari disciplinâ præstare student, primum tentationibus gladiatorijs priuatim exercentur, vt cum seridò erit pugnandum, audaciores, fortioresque euadant, idque Tauri ante pugnam, aliaque bruta ariendo in truncum arboris nonnunquam faciunt; ita sapientiæ studiosa mens priuatis curis, & studijs excolenda, priusquam foris ingenij specimen ostendatur: eò id pertinet sapientiæ monitum. *Post industriam sequetur sapientia.* Nimirum mentis obtusa est, hebetataque acies, vt acutè veritatem intueri non possimus, nisi multo labore rubiginem absterferimus. Iam verò diu adhibitâ industriâ, sapientiæ tandem splendorem emicare, atque effulgere posse sperabimus; idque ipsum alijs similitudinibus tum thesauri reconditi, tum agri colationis, tum denique aquæ ex puteo exhau-

exhauriendæ egregiè Salomon demon-
strat. Si *quasieris*, inquit, *prudentiam*,
quasi pecuniam, & *quasi thesauros effoderis*
illam, tunc intelliges: *præpara foris opus*
enim, & *diligenter exerce agrum tuum*,
aqua profunda verba ex ore viri, & *torrens*
redundans fons sapientia, sicut *aqua profun-*
da: sic *consilium in corde viri*; sed homo sa-
piens exhauriet illud. Altè humo sepulta,
obtectaque est sapientia, & quomodo
opulenti thesauri recondi solent, ab
aspectu, vsuque procul reponi, minimè
effodiendi, nisi maximo labore, ac nisu.
Sic terra, nisi araueris, sulcaueris, occa-
ueris, aliamque omnem agricolationem
adhibueris, sterilescit: si tamen nullum
ipsius excolendæ, exarandæque labo-
rem, studiumque prætermiseris, fertilis
euadet: denique in Democriti puteo
demersa veritas iacet, atque in imo fundo
latet, non emersura, nisi magno, diuti-
noque labore, quasi exanthlando ex-
haurias. Id autem quâ ratione, ac me-
thodo fieri debeat, nunc explicandum
est.

§. III.

Methodus Studendi.

De vera
innocent.
c. 110.

A Nimalia munda, canes venaticos, venatores ipsos, ac pictores, denique florilegas apes imitabere. Auditor, ait S. Augustin. *similis esse debet animalibus, quæ ab eo, quod ruminant, munda esse dicuntur: ut non pigeat cogitare, quæ in cordis alveo concepit, & cum audit, similis sit edenti, & cum audita in mentem revocat, similis sit ruminanti.* Quid verò canis venaticus? non satis est animalis huius curiosæ sagacitati campum percurrisse, atque reditque vias, & odore emunctæ naris, & repetitis locorum ambagibus inuestigans feram indagare, neque raro evenit, ut secundâ, tertiâque inquisitione assequatur, quod primâ venatione nondum deprehenderat. *Quemadmodum (ait Clemens Alexandrinus) qui studio tenetur venationis, postquam quasiuit, inuestigavit, indagavit, canes qui simul persequerentur, emisit: capit; ita etiam apparet, utrum dulcedine quasiuit, & labore paratum.* Pictores quoque, & alij operosiores artifices, quæ in publicum evulgare cum ambitione gloriæ cupiunt, ea excolunt,

lunt, expoliunt, elimant, exornant, perficiunt non vna leui manu, aut tentatione artis contenti: quod nisi facerent, homines nihili haberentur. *Miser olim pictor, cum suam Apelli ostenderet tabulam, hanc modo pinxi aiebat: Apelles contra acutè; et sitaceres, res ipsa loquitur, hanc tibi imaginem subito excidisse: demiror autem quo pacto non plures eiusmodi depinxeris.* Audiatur Plutarchus, iterum in hoc, in quo sumus argumento apprimè versatus, neque eâ in re puellas imiteris, quæ adserta concinnanda lætissimos quosque flores deligunt, opus sanè iucundum, ac voluptate plenum, quis nesciat? caterùm nullius frugis, ac dumtaxat diurnum: sed apum potius te moueat exemplum, quæ violis, rosis, & hyacinthis neglectis, thymos accedunt florem asperissimum, atque amarissimum, illi quæ insidene flauum mel conficientes, inde ubi acceperunt, quæ visa fuerint commoda, auolantes ad domestica negotia reuertuntur. mox acetum adspargens. Et quis ferat, inquit, te in Tonstrina surgentem mox assidere speculo, & contactu capitis casariem contueri, num probè sis tonsus: & à scholis, ubi sermonem audiisti, num protinus te ipsum contemplari, & animo tuo discere, quid miserie, implacabilitatis, aut immodestia decesserit, quantoque factus sis tranquillior, atque latior.

Legere

De offe.
Audit.

Legere me memini Gymnosophistas apud Indos mensâ cōstratâ, priusquam cibaria apponerentur à discipulis adolescentibus rogari solitos, quid boni ab exordio lucis vsque in illam horam fecissent, cū de suis quisque factis enarrasset: qui nihil dicere de se poterat, impransus abire, & aliquid boni operis facere iuebatur: atque hoc erat demum philosophari. Quàm hīc contentē declamitaret Seneca, si viueret: nam ista, quæ olim dixit, quadrant in hæc tempora. *Ecce, aiebat, torpent ingenia desidiosa iuuentutis, nec in ullius honesta rei labore vigilatur, somnus, languorq̃ue, ac somno, & languore turpior malarum rerum industria inuasit animos: cantandi, saltandi, nunc obscœna studia efformatos tenent, & capillum frangere, & ad muliebres blanditias vocem extenuare, & mollitiæ corporis certare cum fœminis, & iucundissimis excolere munditijs nostrorum adolescentium specimen est.*

Præfat. in
lib. 1.
contr.

Generalia ista sunt præcepta, atque eò ferè spectant: vt quæ in scholis audiueris, domum reuersus accurato studio relegas, mediteris, contempleris, speculeris: quæ sequuntur particularia sunt; *multum legas non multa.* Habendus enim est imprimis delectus librorum, ijque

ijque terantur, qui professorum iudicio ad rem, & captum tuum maximè probabuntur. Philosophiæ studiosis fieri satis fuerit, plurimùm in ijs, quæ dictata in scholis à magistro exceperint, se versare, in ijsque diligenter versari. Senecæ hæc sunt monita. *Fastidientis stomachi est multa degustare, quæ sunt varia potius nocent, quàm alant. Satius est profuturis se credere, quàm errare per multa, qui ubique, nusquam; onerat discipulum turba, non instruit, satius est paucis te auctoribus tradere.* Aristippus tradebat non dissimilia apud Laërtium. *Non hi, qui plurimùm edunt, melius valent: sed qui sumunt, quantum opus est: ita non, qui plurima, sed qui optima legerint, studiosi, & eruditi sunt habendi.* Ita ille Philosophus reprehendebat eos, qui tumultuariâ, inordinataque lectione semet ingurgitant, nec ea, quæ legunt, trajciunt in animum. Non multò istis sapientiores sunt, qui se satis à sapientia instructos existimant, qui ingentem Doctorum Bibliothecam, laudandam sanè in homine litterarum cupido supellectilem, ostentent: at mihi homo splendide, non libri te sapientem reddent, sed studium.

Emerat aliquis Epicæti Philosophi Lychnuchum fictilem trecentis denariis:

L. 1. de
tranquil.

Cassian. in
symb. ex
Lucian.

rijs: tanti æstimabat: existimabat verò futurum scilicet, vt si nocte ad eam lucernam legisset, mox dormiens Epicteti sapientiam somniaret, efficereturque persimilis venerando seni. ridiculum factum! hūc acetum, Satyrice Vates aliquis. plena omnia Gypso.

Iunen.
Sat. 2.

Chrysippi inuenias: nam perfectissimus horum

Si quis Aristotelem, similem vel Pittacon emit,

Et iubet Archetypos pluteum seruare Cleanthas.

Quid tum? videbitur iam sibi in philosophiâ Deus quispiam. Doctum volumen vbi iste in manus ceperit auersâ paginâ risum moueat, non admirationem.

Apud Lucian.

Neanthus quidam, regius sanguis, Orphei Lyram in templo religiosè seruata corrumpo pecuniâ ædituo cum sustulisset, sub noctem in suburbium profectus, vt eius periculum faceret, fides pulsare occipit, quo successu? infœlicissimo; quippe tam ferali, & incondito carmine, strepitu, inquam, excitati è viciniâ canes cytharædum miserimè contrucidârunt. Studium igitur, non peritorum instrumenta erudient. Sed nunc ad rem ipsam tandem venia-

veniamus, familiaremq; studendi viam,
atque rationem aperiamus. Primùm
crucis signo efformato de more, breui-
que ad incretam sapientiam precatio-
ne præmissâ, ante omnia titulum pro-
positæ quæstionis animo comprehen-
sum habere studebis: vt probè nôris,
quâ de re dubitatio instituat: mox at-
tentè, & tractim: sed tamen continuo
tractu argumentum totum perleges, ac
statim deinde resumes, quæ leges per
particulas, & periodos; singulasq; sen-
tentias accuratè contemplaberis: hoc
enim speculari est, hoc philosophari:
ita porro peruades omnia, fietque tan-
dem, vt paulatim per partes capias,
quod simul totum nequiuisses. *Vidimus,*
ait Nilus, *serpentem exigui corporis ma-*
gnum aliquod animal deuorasse, quod qui-
dem ita facit, ossa & nervos paulatim con-
terit, & contrita exsugit: sic etiam parua sa-
pientia magnas sæpè deuorauit difficultates,
atque digessit paulatim.

Au
Aut. in
ellefissa.

Iam in progressu si vlsiam cespites,
& vno, alterove insit frustratus nihil
dum verielicias: tunde tamen, & extun-
de etiam: de saxo, si ter percusseris, vn-
da emanabit, atque profluet. Alpho-
sus Rex ille Hispaniarum longè sapien-
tissimus, cùm latentem veritatem è li-
bro

bro aliquando exprimere conaretur;
eius externas tabulas, quibus liber erat
compaginatus, digitis crepans identi-
dem pulsabat; rogat, qui tum id spe-
ctabat, vir quidam è familiaribus prin-
ceps: quid crebris pulsibus, Rex, quatis
in fontem membranulam? atqui, subdit
Alphonfus, *nequaquam ad surdum clamo:*
Et aperto tum demum codice; *Discede,*
subijcit: *nam mihi diu pulsanti iam tan-*
dem liber respondere incipit. Quòd si ne sic
quidem tentans, & tecum experiens as-
sequeris, è cælo lucem pete, eamque in
rem ad mensam expositam habe imagi-
nem aut Christi in cruce pendentis, aut
Virginis Matris, aut alicuius è reliquo
diuorum numero: vt difficultate gra-
uiori obiectâ in sacram effigiem oculo,
animoque contuens, precationemque
adiungens cum luce opem, viresque è
cælo impetres, ita enim quod sanctus
Thomas Theologorum, Philosopho-
rumque vertex dictabat, studium ora-
tioni, oratio studijs coniungenda sunt.

§. IV.

*Singulare domesticæ exercitationis
exemplum.*

L Vbet hîc priuatæ exercitationis, studiosiq; discipuli perfectissimum exemplar vnum, alterumque adiungere, atque imprimis Bartholomæi cuiusdam natione Valentini è Dominicanâ familiâ publicæ Theologiæ professoris, piam admodum, expeditamque veritatis indagandæ methodum, ac rationem: etsi minucula nonnulli fortassis videri possit.

Hinc si quæstio excutienda esset de tempore, æuo, æternitate, ad hanc ita animum prius comparabat.

Amor mi, & Domine IESV CHRISTE: seruus tuus, S. Thomas hîc in articulo quærit, num differant tempus, æuum, æternitas; concludit autem ipse sic (doctrinam in corpore articuli comprehensam ipse sibi reddebat) obsecro igitur Domine IESV, vt me à tempore liberares, perducas autem ad æternitatem, quæ tu ipse es. Obijciebat deinde his verbis, verum in conclusione illa serui tui S. Thomæ, cui tantam infudisti lucem, incidit

In vitâ
Beati Lucæ
donici
Bertrani
famil. Do-
min.

cidit dubitatio, neque satis video, quid respondeam, ô Magister animæ meæ. Quare peto à te per merita Beatissimæ Matris tuæ, vt aliquid mihi spiritus tui impertias, quo id assequi incipiam, quod te miserante spero me aliquando inspecturum.

Responsionem postea ipsam à Caietano factæ obiectioni datam sibi ipse quasi commentans reponebat. Tum pergebat precari, Domine, esto tu benedictus, qui hoc ingenij acumen illi præbuiti: equidē credo eum esse in paradiso: At si forte adhuc est in purgatorio, quæso libera eum in laborum suorum premium, vt veniat ad fruitionem eternitatis tuæ, de quâ adeò doctè scripsit.

Denique, quod partim ipse studio, partim oratione videbatur assecutus, conceptis famulis animo imprimebat; tum rursus precabatur. Ita igitur ego responderem, tali ratione, & distinctione vterer, rem denique omnem sic explicarem.

At quid est hoc, quod ego inutilis creatura tua cogito, præ illo, quod tuos seruos Ecclesiæ Doctores docuisti. Ignosce arrogantiam meam, gloria Angelorum, propter ipsorum Angelorum amorem, qui ex natura suâ cum æuo
com-

commensurantur, ex tuaque gratiâ æternitate perfruuntur, quâ item ipse ex eâdem tuâ gratiâ, licet sim peccator, perfruar. Amen. Ita ille in ieiunâ alioquin rerum speculatione suauem diuinarum rerum sensum, ac gustum in se exprimebat. Atq; idem prope iam olim factitabat Augustinus præclarum illud non modò Africani, sed totius orbis lumen. Inciderat aliquando tunc, cùm primùm res diuinas sapere inciperet, in perplexam sanè disceptationem de temporis naturâ: *Exarsit, inquit ipse, animus meus nōsse istud implicatissimum ænigma.* *Noli claudere Domine Deus meus, bone pater, per Christum obsecro, noli claudere desiderio meo ista, & v̄sitata, & abdita, quominus in ea penetret, & dilucescant allucente misericordiâ tuâ, Domine. Quem percunctabor de his, & cui fructuosius confitebor imperitiâ meam, nisi tibi, cui non sunt molesta studia mea? da quod amo: amo enim, & hoc tu dedisti. Da pater, qui verè nōsti data bona dare filiis tuis: da quoniam suscepi cognoscere te, & labor est ante me, donec aperias. Per Christum obsecro, in nomine eius Sancti Sanctorum, nemo mihi obstrepat.*

*Ecce veteres posuisti dies meos, & trans-
eunt, & quomodo, nescio. Et dicimus tempus,*

L

E ten-

Confess. l.
II. C. 22.

& tempus, tempora, & tempora manifestissima, & vſitatiffima ſunt, & eadem rursu nimis latent, & noua eſt inuentio eorum.

Cap. 23.

Eg ſcire cupio vim, naturamq; temporis. Video tempus quandam eſſe diſtentionem: ſed video, an videre mihi videor? tu demonſtrabis lux veritatis. Mox rursu inda- gans temporis naturam, quaſi nouo diſ- ſicultatum freto abſorberur, quare cum

Cap. 25.

Deo pergit. Conſiteor tibi Domine, me ignorare adhuc quid ſit tempus, & rursu conſiteor tibi Domine ſcire me in tempore iſta dicere, & diu me iam loqui de tempore, atque hoc ipſum diu, non eſſe niſi moram temporis. Quomodo igitur hoc ſcio? quando quid ſit tempus neſcio? an forte neſcio, quem- admodum dicam, quod ſcio? hei mihi! qui neſcio ſaltem, quid neſciam. Ecce Deus meus, coram te, quia non mentior, ſicut lo- quor, ita eſt cor meum. Tu illuminabis lu- cernam meam Domine, Deus meus illumina tenebras meas.

Cap. 27.

Conatur denique iterum, & aſſurgit, tum ſeſe fortiter excitans, Inſiſte, ait, anime meus, & attende fortiter, Deus adiu- tor noſter, ipſe fecit nos, & non ipſi nos, at- tende ubi albescit veritas: ita vir ille non doctus magis, quàm pius. Neque verò tantum iuuant iſta ad lumen à Deo im- petrandum, aut mentem in veri inqui- ſitione

sitione extimulandam, sed etiam ut fatigatus studio animus ea tum varietate, tum suauitate sustineat sese, ac recreetur: quam ad rem præterea iuuerit, aut pij libelli interposita breuis lectio, aut inpiam Christi, B. V. aut alterius rei Sacrae imaginem intuitus, tum verò potissimum orationes ignitæ, eæque breuissimæ, quas idcirco iaculatorias appellant, quibus subinde in Deum per interualla iaculatis mirificè reficitur, refocillaturque animus. Eæ autem præsertim ex Dauide, & S. Augustino sumi possunt, qui duo fuere in eo orandi genere diuinissimi.

Omittere hic ad extremum Beatum Dorotheum, præstans, si quod aliud Scholasticæ tum diligentia, tum disciplina, idemque expressiuum exemplar, minimè debeo: ita ille de se totidem verbis, stylo quidem simplici, sed ingenuo, Cum ad ludum pergerem egressus iam ephæbis, inuigilabam admodum à principio: ubi verò cœpi ad lectiones ascendere, & librum aperire, territus pænè diffugiebam, eramque, ut qui agreste animal formidat contingere: at ubi meipsum coëgi & duram pergens, ut poteram, Deus opem attulit, & ad habitum disciplinae perueni; itaque plerumque ita distrahebar studio miro, & ardore

lectionum, ut quid comedissem, bibissem, obdormissem, interdum ignorarem: neque aliquando acquiesci: ut a quoquam amicorum in prandium, lectionis tempore ducerer; diligebam tamen socios meos: cum igitur nos dimiserat sophista, lauebar, indigebam enim quotidiana lectione, cum quotidie in studio, & labore, lectionum desudarem: concedebam inde domum, nihil curans quid mihi edendum esset, cum neque otium ad parandos cibos suppeteret: aderat autem amicus, & familiaris meus, qui mihi pararet, si quid voluissem: accipiebam igitur, quicquid ab eo paratum offendissem, habens semper ex opposito lectulum meum cum libro, inclinabamque post cibum, & cum paululum obdormissem, cum vicino semper libro, exiliebam ilico ad lectionem ex somno, item & ad vesperram, cum ex ludo discederem, semper cum lumine ad mediam noctem legebam; & vigilabam: cumque ita me haberem, nullam fateor abunde dulcedinem, aut voluptatem capiebam, nisi à lectione. Hæc de seipso B. Dorotheus. Atque illos & tu imitabere, mi Academice Adolescens, si non pari diligentia ac studio (neque enim id omnes debent, aut possunt) aliquo saltem, evenietque tamen fortassis aliquando, ut ne sic quidem veritatem attingas: ac nolim despondeas animo: refer saltem
in

in chartulam locum illum, quem adhibita precatone & studio nec dum assequeris, & transili. Præceptor, aut te doctior socius aliquis, aut dies ipse longior lucem adferet: multa inter docendum, disputandum, discendum occurrunt postea, quæ priorum lectionum umbras depellent: ipsa mora non raro lumen attulit, crescit ingenium cum ætate sensim, & sua sunt interim lucis interualla: quæ nunc occultantur, cras, imò hodie, & paulò post, sese sponte ingerent. Sed istuc imprimis, quod obiter dicere cœperam, iuuabit plurimum. Præceptores ac Magistros sæpe adeas, interroges, audias, aut etiam alios te sapientiores, familiariter tibi adiungas, ipse conuictus, allocutio, imò aspectus erudit, & sapientiam insinuat. Quate ita sapientiæ studiosam monet Ecclesiast.

*In multitudine Presbyterorum prudentium
sta, & sapientia illorum ex corde coniungere:* Ecclesiast.
c. 6.

*ut omnem narrationem Dei possis audire &
proverbia laudis non effugiant à te. Et si vi-
deris sensatum, enigila ad illum, & gradus
ostiorum illius exerat pes tuus.* Epist. 94.

Cur istud? inquires, audi Senecam cuius ista sunt ad Lucilium suum scribentis. Nulla res magis animos honesta induit, dubiosque & in prauum inclinantes renocat ad rectum, quàm

bonorum virorum conversatio: paulatim enim descendit in pectora; & vim praeceptorum obtinet, frequenter audiri, aspici frequenter. Occursus me hercule ipse sapientium inuitat, & est aliquid, quod ex magno viro vel tacente proficias. Non videtur omnino parergon, si istud hinc quoque ad extremum monuero: plurimum ad eruditionem comparandam referre, si Academicus Adolefcens horam prandendi, coenandique statam, ac ratam seruet: ut enim in rebus omnibus, ita in literarum studijs ordo viam compendiosiore facit & expeditiore. Scio pauperibus ventrem esse pro solario: sed ad horam saepe nec prandiolum nec coenulam adesse: Diogenem verò roganti quâ horâ coenandum esset, respondisse, diuiti, quando vult, pauperi, quando potest: at saltem, cui est integrum, ordinariè ad horam certam parcat; suæ ut studijs horæ consent.

ORA

O R A T I O.

*Ad IESVM sapientiam increatam, &
B. Virginem diuinæ sapientiæ
optimam parentem.*

IVbes, bone IESV, ut si quis sitit, ve-
niat ad te, & fontem bibat aquæ sa-
lientis in vitam eternam. Ecce veritatis
tuæ cognoscendæ siti graviter estuo.
Verum puteus altus est neque habeo
quo hauriam. Tu Domine Deus succur-
re, quæso, mihi hodie, & fac misericor-
diam mecum: ecce ego sto prope fontem
aquæ: descendat de Cælo Virgo aliqua,
cui cum dixerò da mihi pauxillum aquæ
ad bibendum, statim respondeat, bibe,
eo enim signo intelligam, quòd feceris
misericordiam cum seruo tuo. Ades dum
igitur, ô decora nimis, Virgoque pul-
cherrima M A R I A, quæ iam pridem ex
illo inexhaustæ sapientiæ fonte ad ple-
num hausisti, mentemque tuam potâsti:
quæso pauxillum aquæ mihi ad biben-
dum præbe de hydria tua: patierisne

L 4

opti-

optima Mater, vt patiar à te repulsam? Rebecca olim Abrahamicæ domus seniori seruo petenti, vt ad potum dandum hydriam inclinaret, celeriter hydriam deponens de humero, potum ei dedit, cumque ille bibisset, addidit, quin & camelis ruis hauriam aquam, donec cuncti bibant, effundensque hydriam in canalibus recurrit ad puteum, & hauriam omnibus camelis fudit. An eris, tu Maria, quam filia illa Bathuelis, aut ad audiendum preces meas surdior, aut ad beneficium dandum parcior? memento sapientiæ te matrem, & sedem appellari, eamque ob causam diuinâ gratiâ superplenam te esse, vt haberes, quod in clientes effunderes. Refundemus porrò in tuos, filijque tui honores, si quid per te hauserimus. Ah! nolo, nolo ex Ægypti lacunis aquas turbidas, ac fœtentes, nolo mundi huius salsos latices, qui quò plus bibuntur, plus sitiuntur, atque sollicitant; volo aquam cœlestem, quam qui bibunt, non sitient in æternum: imò qui bibent adhuc sitient, sed siti quæ reficiat, non quæ excruciet: fac ergò vt vana omnia contemnam, & solum res diuinas amem; hæc enim vera, & vnica est sapientia, quâ ad Beatitudinem peruenitur, vbi Filij tui, tuaque præsentia æternum potiar. Amen.

ORATIVNCVLÆ.

*Quas inter studendum per vices
eraculeris.*

SCio, quòd Sapientiæ continens, & compos esse non possum nisi tu dederis, Deus meus.

Domine misericordiæ, da mihi sedium tuarum assistricem sapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis, quoniam seruus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ; homo infirmus & minor ad intellectum. Faciem tuam illumina super seruum tuum, illumina tenebras Deus meus, Bonitatem & disciplinam, scientiam doce me, ô IESV Sapientia Patris.

Viam iustificationum, legumque tuarum instrue me, hæc enim vnica, & vera est Sapientia, tibi obsequi, te amare, cætera contemnere.

Ah! serò amo te, pulchritudo tam antiqua, & tam noua, Deus meus, serò amo te: ecce tu intus es, & foris quero, quod amem.

O cns

O ens entium, principium rerum omnium, & finis, res illæ omnes, quas in rerum natura videmus, speculamur, & miramur, clamant, ipse fecit nos, & non ipsi nos: tibi ergo vni honor, & gloria Deus meus; neque ulli studere, aut placere velim, nisi tibi.

Veni sancte Spiritus, & emite cœlitus lucis tuæ radium. Accende lumen sensibus, infunde amorem cordibus. Anima mea, si scires omnium Philosophorum dicta, quid totum prodesset sine charitate Dei, & gratia? Vanitas ergo vanitatum, & omnia vanitas præter amare Deum, & ipsi soli servire: ista est summa sapientia, per contemptum mundi, contendere ad regna cœlestia: Omnis enim homo naturaliter scire desiderat: sed scientia, sine timore Dei, quid importat? melior est profectò humilis rusticus, qui Deo seruit, quàm superbus Philosophus, qui se neglecto cursu cœli considerat. quantò plus & meliùs scis, tantò grauius inde iudicaberis, nisi sanctius vixeris. Hęc est sanctissima, & vtilissima lectio, sui ipsius vera cognitio, & despectio.

O veritas Deus, fac me vnum tecum in charitate perpetua: tædet me multa legere, & audire: in te est totum quod volo,

volo, & desidero: certè in die Iudicij, non quæres à me quid legerim, sed quid fecerim, nec quàm benè dixerim, sed quàm benè vixerim.

O M A R I A sedes sapientiæ, instrue me: Virgo prudentissima, illumina me: stella maris, dirige me, profer lumen cæcis, & tui Filij in me amorem accende.

Angeles custodes mei, qui rerum omnium naturalium causas pernôsti, & supernaturalia in Deo agnoscis. Sancte Thoma, Sancte Nicolae, Sancta Catharina Virgo & Martyr, S. Ignati, S. Xaveri, B. Gonzaga, reliquique studiorum meorum Patroni, ac Diui Præsides, impetrate mihi rerum ad salutem necessariarum cognitionem, veramque sapientiam. Amen.

SYM-

Vacatio, et lusus. 10.

Etiam hic freno est opus.

SYMBOLI EXPLICATIO.

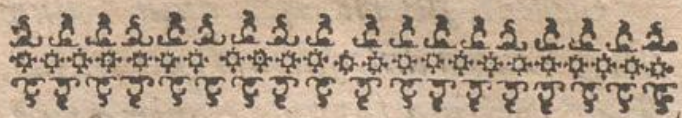
Natura, ratio, Deus suas in re quavis vices, intermissionesque dari voluerunt; nox, dies, hyems, æstas, pax, bellum alternantur, neque aliter orbis staret, aut nos omnino esse possemus; esse & sua debentur musis otia, neque arcum semper tendit Apollo, nec animum: leonina etiam & fortia ingenia frænanda, si efferueant.

Cauendum tamen ne otium turpe sit, & sine ullo negotio: sic relaxetur mens, ut non emollescat; à curis, studiisque grauioribus vacet, præsertim post cibum: sic tamen ut tempus tam non perdas, quàm remissius transigas, lectione libri facilioris, ac solutioris, confabulatione iucundâ te interim occupes; sed ioci absint inurbani, præcipuè obscæni. Musica hîc mihi præ cæteris oble-

oblectamētis arridet, liberale enim
studium est, & honestè mentem de-
liniens, modò istud hīc quoque ser-
uetur, ne quid turpe sonet, illudque
præterea, ne quid nimis.

Adhibenda suis etiam tempori-
bus corporis exercitatio moderata,
& honesta, ne humoribus noxijs gra-
ueris: captanda aura camporum li-
beriorum, neque amœnæ inambu-
lationes per viridia pratorum opa-
ca, nemorum suaue murmurantia,
fontium aut riparum, neque vena-
tiones auium, cursus, saltus, pile
displicent: si pericula & excessus stu-
diosè caueantur. Quidquid nimium
est, à virtute abit in vitium.

CA-

CAPVT QVARTVM.

Vacatio & lusus.

M O N I T V M.

Quæ à grauioribus studijs vacationes, & feriæ sunt.

In otio otium semper fugito.

Corpora quoque exercentor.

S A L O M O N.

*O*mnia tempus habent, & suis spatijs transeunt vniuersa sub cælo tempus flendi, & tempus ridendi: tempus tacendi, & tempus loquendi: tempus belli, & tempus pacis. Eccles. 3.

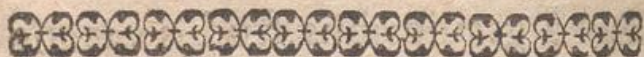
Omni negotio tempus est, & opportunitas. Eccles. 8.

Conne-

Comede, fili mi, mel, quia bonum est, & fauum dulcissimum gutturi tuo, sic & doctrina sapientiæ animæ tuæ.
Prouerb. 24.

Qui mel multum comedit, non est ei bonum. Prouerb. 25.

Mel inuenisti, comede quod sufficit tibi, ne fortè satiatus euomas illud.
Ibid.

MENTIS SALOMONICÆ

INTERPRETATIO.

§. I.

Animus subinde relaxandus.

Hominem rerum continui laboris patientem esse, non finit, verissimè à Valerio Maximo dictum: nimirum ex assiduitate laborum hebescent, atque languescunt, tum corpora, tum animi: habetque id etiam locum in fatigatione ex studijs. Sapienter Dion Sophista animi corporisq; remissiones ad novos labores parare duebat: & ut arcus, & lyras: ita homi-
nis

nes quiete vigere: quæ cæterorum etiam, qui sapientes habiti sunt, sententia semper extitit. Danda aliqua remissio, inquit Quintilianus, quia nulla res est, quæ perferre possit continuum laborem; & studium discendi voluntate, quæ cogi non potest, constat. Et Publius Syrus, *lucundum nihil est, nisi quod reficit varietas, animorum impetum assiduus labor frangit: vires recuperant parum soluti & remissi; ex assiduitate laborum nascitur hebetudo animi & languor.* Iam Seneca ad Lucilium suum. *Alternis facilis labor: neque enim te iubeo semper imminere libro, & pugillaribus: dandum aliquod interval- lum animo, ita tamen, ut non resoluatur; sed remittatur.* Ex his infert Plutarchus. *Danda est ergo continentibus laboribus respiratio, idq; in animo habendum; totam vitam nostram, in remissionem esse, seriumq; studium divisam: quam ob causam non vigilia modo, sed & somnus innocentis est, neque bellum duntaxat, sed & pax: neque sine serenitate tempestas; neque seria negotia tantum, sed & ferie: utq; unam in summam contrahamus, requies laborum est condimentum, neque in animantibus tantum, sed & rebus anima carentibus id deprehendas: nam & arcus & lyras remittimus, ut intendere possimus: etiam ipse apes sedula suas ha-*

Lib. 1. c. 3

Lib. de
Educat.
libero.

M

bent

Lib. 2. de
Orat.

Quid. de
Ponto.

bent ferias: nam plurimum interluxio cessant. Quibus tum argumentis, tum exemplis, nihil ad rem propius, aut elegantius adferri potuit, usus est etiam auium similitudine Cicero. Quemadmodum, ait, volucres videmus procreationis, atque utilitatis causa fingere, atque construere nidos, easdemque autem cum aliquid effecerint, lenandi laboris causa, passim ac liberè solutas opere volitare. Sic nostri animi, defessi gestiunt, ac cupiunt volare vacui curâ, & labore. Plinius ex agris comparisonem hanc adduxit. Vti nonales, licet alternis interquiescant annis: tamen eam cessationem ubertate compensant: ita relaxatio ingeniorum mediocris facit, ut ad studia reuersi plus efficiamus vigore animi, licet breviori temporis spatio. Quas omnes à varijs allatas similitudines alicubi egregiè suo versu Tomitanus Poëta complexus est, quem brevitatis studio præteriri patiar. Verùm nemo omnium vnus ista diuiniùs dixit quàm Salomon. Omnia tempus habent, & suis spatijs transeunt vniuersa sub Cælo: tempus flendi, & tempus ridendi; tempus tacendi, & tempus loquendi: tempus belli, & tempus pacis. Omni negotio tempus est & opportunitas. Facilia hæc, & nunc ipso usu, allatisque authoribus confirmata. Istud, quod eiusdem diuini scriptu-

scriptoris sequitur, auro, & Delphici
templi foribus dignissimum. *Comede, sitē
mi, mel, quia bonum est, & fauum dulcissi-
mum gutturi tuo, sic & doctrina sapientie
anime tue: qui mel multum comedit, non
est ei bonum: mel inuenisti comede, quod
sufficit tibi, ne foreē satiatu enemas illud.*

Ad rem valet hīc etiam istud, vt in alijs
plerisque sapius, *ne quid nimis*; mel pre-
sertim immodicē sumptum, bilem au-
get, nauseam, & fastidium procreat,
vomitum adducit, sic qui modum stu-
dendo non seruat, ingenium hebetat, ac
obtundit: vt apes ipsæ, quæ tenacius
mellis adipi sese immergunt, emergere
aliquando non valent, imò immersæ
nonnunquam immoriuntur: ita studia
hominis senescunt, si immodica sint.
Tritum quod Antonius cecinit; Graio
schola nomine dicta est,

Ipsa laboriferis eribuntur vt otia Musæ.
Laxandus est igitur animus à nimio stu-
dio, & lusu interim recreandus; eam ob
rem omnes rectē constitutæ Academiæ,
hebdomadarias, menstruas, annuas
quasdam vacationes esse voluerunt; qui-
bus à docendo, discendoque feriatifas
esset. Ac quoniam otium ipsum, si per
se queratur, ferè turpe, & noxium esse
solet, plurimorumque vitiorum parēs,

M 2

orian-

Galen. lib.
3. de Dia-
ta.

oriandum est sapientiæ studio, ita ut nihil non agat. Quare miscebis tum sermones cum socijs minimè rigidos, ac seueros, liberiùs etiam ridebis, si voles, modò id bono, aut non malo saltem fine facias, abstineasque turpibus, ac sordidis iocis, neque verbo quenquam lædas; licebit etiam libri facioris, & planioris facetâ lectione oblectare; obscenâ, aut scurrili nunquam. Denique suo etiam tempore lusibus aliquid concedendum; planè; quis id adolescenti præfertim Academico negatum velit? *Cito rumpes arcum, ut probè monuit Phœdrus, si semper tensum habueris; at, si laxaris, cùm voles, erit utilis: sic lusus animo debet aliquando dari: ad cogitandum melior ut redeat; Et, ut Herodotus, ab his quorum sunt arcus, cùm opus est, intenduntur: si semper intenti sint, rumpuntur: nec poterunt eis illi, cùm indigeant, uti: ita & hominum institutum, si assiduo laborare studio, nec ullam partem sibi, ad lulum indulgeri velit, pedetentim aut mente captus eris, aut membris.*

S. Ioannem Christi corculum Theologiæque illum Phœnicem, & (ut alij rectè appellant) Aquilam, ferunt cum auiculâ lusitasse aliquando in campis, occurrisse venatorem, cui in manu ar-

cus

cus esset (vt sit inter eundum) remissus:
 hunc ex eo sciscitarum cur vir talis, ac
 tantus cū haberetur, tam vili exilis ob-
 lectatiunculæ aucupio tempus falleret?
 illum verò contra è venatore percun-
 datum, cur arcu laxato incederet? cum-
 que responsum accepisset, arcum, vt
 tempore suo melius seruiat, subinde re-
 mitti, tū demū adiecisse, etiam se
 consulere tempori, animum nunc tan-
 tisper auiculæ lusu relaxari; vt postea
 vtilior foret, atque vegetior. nihil re-
 sponderi potuit à Magno Ioanne Vena-
 tori isti accommodatiùs, aut sapientiùs.
 Minùs mirabimur imposterum Socra-
 tem, dum animo vacaret, videre cum
 pueris ioculariter corrientem: vel sa-
 pientem illum Africanum conchis in
 littore legendis sæpè releuantem curas,
 vel Catonem Centorinum cum vernis,
 & famulis laxandi animi causâ collusi-
 tantem: minùs quoque reprehendemus
 Anaxagoram, olim honoribus, qui pu-
 blicè ei decernebantur, magno animo
 repudiatis vnum à Repub. postulasse: vt
 quo die mortem obiret, pueris, qui in-
 genuis artibus operam darent, feriæ, ac
 vacationes indicerentur. Sciebat enim
 vir ingeniosus è bono esse Reipublicæ
 Adolescentiam ad studia animari, nimio
 M 3 studio

studio frangi eorum ingenia, recreatione aliqua vegetari.

§. II.

Qui lusus permittendi.

AT hic statim quæstio oritur, quanam potissimum lusus Adolescenti Academico aut commendandi, aut usurpandi videantur. Occurrunt primum Musicorum instrumentorum, vocumque doctæ simul, & ludicræ, ac iucundæ concerrationes, utpote quæ animas suauiter detineant, curis eximant, & non tantum aures mirificè delectent: magnaque omnino est musicæ cum Musis, ut nominis, ita rei consensio. Aristoteles, & eo antiquior Pythagoras Philosophiam musicam appellabant, asseuerabantque Deos omnes, aut Musicos, aut Musicorum amatores esse. Diuinus autem Plato, corpora, animosque hominum, imò vniuersam rerum compagem harmoniâ constare aiebat, addebatque Musicam à Dijs immortalibus mortalium generi datam, non tam ad inanem oblectationem aurium, quam ad animorum, morumque nostrorum moderationem quandam. Quid? Socra-

tes

tes ipse etiam senex à Lampone Archimusco doceri voluit, irridebantque hominem è triuio nonnulli, quibus respondere vir sapiens malle se musicæ studere, quàm mori istius artis ignorantem. Denique Athenienses musicis disciplinis pueritiam informari iuebant; vt simul à pueris musicè canere & ludere, simul suos mores attemperare condiscerent: & certè maxima vis inest huic arti ad animorum mores in omnem partem excitandos. Pythagoras, cum in iuuenes ebrios incidisset, eumque voluntariæ istius amentiae miseratio tangeret; musico, qui tum fortè aderat, imperat, vt graues Spondæos accineret. Mirum, mox illi sensum, mentemque recuperarunt: ferunt Asclepiadem phrenesim musicis modulis adhibitis, Erophyllum quoque febricitantium intemperiem musicorum instrumentorum pulsatione curare solitos. Saülem certè Dauid, (quod sacris literis est proditum) à malignis furijs exagitatum suauicytharæ incantatione ad se reuocabat: vt non omninò à verò absit, quod est in fabulis; Orpheum, & Amphionem, tygres, leones, vrsos ad humanitatem, Delphinos, saxa, lapides, ad seruire officium cantando, lu-

L. I. Reg.
c. 16.

Ecclesiast.
c. 32.

dendoque pellexisse. Quid? quod testudo grata templis à Spiritu sancto impediri prohibita, passimque in diuinis libris, religiosoque numinis cultu, instrumentorum musicorum, vocumque vsus adhibebatur? qua de re Augustinum audiat, qui volet: neque enim licet hîc diutiùs immorari, sed tamen cauendus, vt in rebus cæteris, ita in musico studio excessus: alioquin mens adeò capitur eo lenocinio, vt grauioribus studijs addiscendis nec tempus sublit, neque animus; adde quòd moduli ad choreas facti mollioresque cantus animum eneruent, & frangant, libidinem subinde incendant, & venereos amores inspirent, quo veneno nihil potest esse nocentius. Quare non insulsè Damariathus quidam cùm musicum audiuisset, multas voculas concinnè effringentem, ac murizantem artificiosâ modulatione; non pessimè, inquit, homo iste aut insanit, aut ineptit; & Spartiatæ homines moribus instituendis laudatissimi musicum quendam dicuntur muldasse, quòd cytharam digitis crepantibus, & non vt alij solebant, pennulâ pulsasset. Nimirùm mollicellum & delicatulum istud fidium tangendarum genus esse sentiebant, imbellis, effeminateque mentis argumentum.

§. III.

Exercitationes etiam corporis adhibenda & cuius generis.

PORRò i) præterea ludi vsurpandi, qui corpus quoque ipsum curent, atque exerceant: nam vt otium frangit, ita vsus roborat; *Quæ stagnant aqua facile corrumpuntur, quæ de fonte properant suo perenni motu viuunt, & se tuentur*: exercitatione scilicet exudantur humores, qui morbos plerumque in otiosis, & quietis procreant: Hinc athletæ Pan- craticè valent, ægris verò medici præscribunt deambulationes, & modera- tum vsum pilæ, exempli gratia; sed ferè ante cibum; nam citò à cibo agitationes corporum nocent.

Porphyrio auicula non priùs escam attingit, quàm locum idoneum nacta aliquantulum sese exerceat, mox pulue- re conspersa lauat; demùm pascit. Exercebantur olim iuuenes Romani in campo Martio, disco, cursu, saltu, pugillatu, cæstu. Verùm discus, pugillatus, cæstus, & similes palæstricæ contentio- nes, quòd plurimùm sudoris, clamoris, & rixarum excitent, ad meditationes mili-

In vita.

militares amandari velim: cursum & saltum in Academicis non planè improbo, si moderatio quædam adhibeatur, neque noceatur valetudini. S. Xaverium, quod nimius prioribus annis in cursu fuisset, adstrictis postea ad coxendices funibus, intemperantiam illum castigasse accepimus. Venationem, annuum præsertim, ingenuam, & quæ minus clamorosa sit, permitto: canibus, & laqueis feras prædari subinde fas sit, at ferro, & igne abstineto. Inambulationes probo maximè, modestum & salubre, exercitationis genus, dum per amœna camporum, ardua montium, abdita nemorum simul aura liberior hauritur, simul cum moderato corporis motu animus mirificè reficitur.

Vide Alexand. ab Alexand. & Annot. l. 3. c. 21. in fine, ex li. 8. offic.

Pilæ quoque usus antiquissimus, & laudatissimus, Romæ olim Senatus consulto approbatus, iure omnium tum civili, tum Canonico permissus, siue datarim, siue raptim, siue expulsum cum alio ludere libuerit, siue malis solus aut in aërem, aut ad murum iam mittere iam recipere: hi enim ferè sunt modi. Hoc genere ludendi olim delectati dicuntur Alexander Macedo, cum quo Aristonicus Carisius lusit, ita cum plausu; ut ad commendationem artis Civitate

rate & statuâ donaretur ab Atheniensibus. Duo quoque Romani Cæsares laudati, Iulius & Augustus, quorum hic confectis bellis civilibus pilâ se exercuit; prioris verò dictum istud refertur; Luferat cum Cæcilio, ab eoque 50. festertia acceperat, collusoribus verò reliquis idem centum dedit; tum in verbo etiam ludens, *quid inquis, ait, Cæcili. num vnâ manu tantum lusi?* luferunt præterea, M. Aurelius Antonius, Alexander Seuerus, & Domitianus Romani Imperatores. Prætereo autem Quintum Mutium Scæuolam, augurijs & iure dicendo celeberrimum, aliosque præstantes viros etiam in Philosophiâ claros, Lyronem Troadensem, & Thefilium Chalcidienensem, & plures, qui cum à grauib. serijsque studijs vacarent, pilam sumpserunt. Denique, quod caput est, Galenus medicorum princeps de pilâ libellum scripsit, in quo multis ostendit, eum lusum salubrem, & tum corpori tum animo maximè idoneum esse: eo simul mentem voluptate refici, ingenium & inuentionem excoli, simul corpus æqualiter exerceri, oculos, caput, manus, pedes ita vt maximè in hoc campo palæstricæ artificium appareat: vocem denique ipsam arterijs, & spiritu dila-

dilatatis, clariorem fieri, ac meliorem: adhibeantur tamen eæ cantiones, primum clamores absint; ingenuum enim adolescentem dedecet; item nimia denudationes pectoris, quæ oculos cuiuspiam lædant: deinde ne nimium sudores excitentur, ne sanguinis æstus, aut ebullitiones accidant, unde pleuritides, febres, alijque morbi statim procreantur; præsertim si neque sudor extergatur, neque sensim calor remittat, sed quasi admissio frigore repente intus suffocetur, aut certè natatione aut haustu frigidaæ largo totus simul opprimatur: quæ res nonnullis repentinam mortem attulit. Postremò tùm in hoc genere, tùm in cæteris ludis caueatur semper intemperantia, aut scurrilitas, aut prodigalitas, è contra verecundiæ ratio habeatur, quâ de re audiendus Cicero, *Ludendi, inquit, est quidam modus retinendus: ne nimis omnia profundamus: elatiquæ voluptate in aliquam turpitudinem dilabamur, idemque ante dixerat verbis alijs, ludo, & ioco, vti quidem licet: sed sicut somno, & quietibus cæteris, tùm cum grauibus, serijsq; rebus satisfecimus, ipsumque genus iocandi ingenuum, ac facerum esse debet, non profusum, aut immodestum, & in ipso ioco aliquid probi ingenij lumen eluceat.*

Lib. 1. of-
fic.

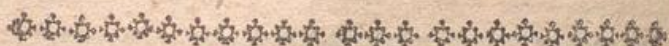

I N B I B A L D V M.

Alea & Scyphis plus nimio Studentem.

ISTE Philomusus, alpha laureatorum,
Qui semper agmen ducat in Schola
primus,
Post studia ludit paululum, & sapit
bellè :
Post otia studet rursus, & sapit bellè.
Hoc feriari est, per vicem studet, ludit.
Sed Antimus omegæ studiosorum,
Cytharædus, aleator, atque saltator,
Vsq; usq; pernox, perdiu canit, ludit,
Malè feriatam, mi bone vir, habes mentem:
Non feriatur ille, qui studet nunquam.

I N

I N E V N D E M.

CLarum Sole diem rotante surgis,
Mox plexis malè sordidis capillis
Ad ludum properas fluente veste.
Dum Doctor legit: aut reuellis aures,
Aut latus fodicas tibi assidentis,
Aut chartâ bibulâ facis cucullos,
Aut probrum iacis, & sales iocosos;
Tum ludis nucibus, pilâ, crocoûe,
Et pictis folijs, & alearum
Per legem verito diem fritillo
Non rarò perimis, nigramque noctem.
Hæc inter stomachus mero meraco,
Aut coctâ malè aquâ tumescit ingens;
Tum verò (nihil hoc pudet, pigerûe)
Quos hausti, renomis scyphos, cadofq;
Non es Philosophus, Bibalde: sed glis,
Lurco, ganeo, glutto, scurra, nequam,
Nugiuendulus, horiperda, saccus,
Multi prodigus æris, aleator,
Et Caldi Biberi nepos Neronis.
Multa nomina das mihi, inquis, vno
Dic verbo. Nequeam, Bibalde, verùm
Vix verbis faciam duobus? audi,
Es Bibalde, Nepos, es Aleator.

ORA-

ORATIO.

*Ad Angelos Tutelares, ut adsint, aduigilentq̃, ne
quid in otio lusuūe à suis peccetur.*

VOs quidem, ô Angelicæ Beatæ
mentes, neque otiamini vnquam,
neque verò luditis, quibus operosum
semper negotium est studere ijs, quorū
administratorij estis, spiritus, missi in
ministerium propter eos, qui hæredita-
tem capient salutis. Quanquam quidam
vester est lusus, concurrere, circumuo-
litare, diuinamque in omnibus volun-
tatem præpetibus pennis exequi: at nos
certè lutea vasa portantes, & quæ fa-
ciunt inuicem angustias, & otuari subin-
de, & ludere interim cogimur: si quidem
corpus, quod corrumpitur, aggrauat
animam, & deprimit sensum multa co-
gitantem terrena habitatio: vos otiosis
nobis, & ludentibus, quæso, adeste, boni
genij, neque tantum spectatores, vt ad
vestros scilicet aspectus in officio con-
tineamur: sed etiam morum Censores:
vt, si quando quid peccemus, moneatis:
ita adeste, aduigilate; aurem, animum
vellicare, pungite, si quando opus sit; vt
viribus corporis, & animi honestâ re-
missione, & exercitatione reparatis,
melius communi vobiscum Domino
hîc, & in perpetuum seruire possimus.
Amen.

STM.